

รูปแบบการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชน

ภาคเหนือตอนบน

The Operational Model of the Upper Northern Region's Network of Development-Oriented Monks and Community Organizers

ธวัชชัย จันจุฬา, พระครูปริยัติเจติยานุรักษ์, เยื้อง ปั่นเหม่งเพ็ชร

Thawatchai Junjula, Phrakrupariyatijetianuraksa, Yueng Pannengpetch

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

ปรุดม บุษกรรัตน์

Parud Boonsriton

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

Corresponding Author, E-mail: kaodern@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบน 2) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบน 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการทำงานพัฒนาชุมชน ของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ จำนวน 5 รูป

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทและสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ โดยมีการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกกับชุมชน พร้อมกันนี้ยังมีการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อให้เกิดพลังความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อนในปัจจุบัน 2) กระบวนการทำงานพัฒนาของพระสงฆ์ ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน (1) การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในชุมชนเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุและแก้ไขได้ตรงจุด (2) จัดทำแผนและแบ่งบทบาทการทำงานร่วมกับชาวบ้าน (3) ปฏิบัติการ

ตามแผนภายใต้การมีส่วนร่วมกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน (4) ประเมินผลการทำงานเพื่อให้ทราบปัจจัยความสำเร็จและ ความล้มเหลว 3) นำเสนอรูปแบบการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชื่อว่า “Kind Monk Model” ซึ่งเป็นโมเดลที่จะทำให้เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา มีความเข้มแข็ง ทำงานท่ามกลางสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีหลักคิดสำคัญคือมรรคมีองค์ 8 นอกจากนี้ยังมีการบริหารจัดการเครือข่าย การนำความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่มาใช้ และการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : พระสงฆ์นักพัฒนา, การพัฒนาชุมชน, เครือข่ายพระสงฆ์, การเรียนรู้

Abstract

This research article aims to 1) examine the working models of the Northern Upper Region’s Community-Engaged Monk Networks, 2) analyze the operational processes of these networks, and 3) propose a model for community development specific to the networks of socially engaged monks in Northern Thailand. The study employs a qualitative research methodology, utilizing in-depth interviews with five development-oriented monks actively working in the region.

The findings reveal that 1) the working models of these monastic networks are diverse, depending on the local context and specific community challenges. Their activities are deeply rooted in Buddhist principles and represent a form of proactive Dhamma dissemination. Moreover, they emphasize collaboration and network connectivity to foster collective strength in addressing complex contemporary issues. 2) The operational process comprises four key stages: (1) analyzing community problems to identify root causes and formulate targeted solutions, (2) planning and delegating roles in collaboration with local residents, (3) implementing action plans through both internal and external community partnerships, and (4) evaluating outcomes to determine success factors and identify areas of

improvement. 3) The proposed model, termed the “Kind Monk Model,” seeks to enhance the resilience and effectiveness of monk networks in navigating social transformations. Central to this model is the application of the Noble Eightfold Path as its guiding principle, complemented by strategic network management, integration of contemporary academic knowledge, and the promotion of ongoing collaborative learning.

Keywords : Development-oriented monks, Community development, Monk networks, Community learning

บทนำ

ในปัจจุบัน พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน นอกเหนือจากบทบาทการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณีอันเก่าแก่ (พระธรรมปิฎก, 2555: 12) พระสงฆ์นักพัฒนามีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านการดำเนินกิจกรรมเพื่อเยาวชน เช่น การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ วัดได้กลายเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชนในหลายพื้นที่ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ริเริ่มและประสานงานโครงการที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน (สุรชัย, 2562: 45) การดำเนินงานของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำชุมชนได้นำไปสู่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ อาทิ การเชื่อมโยงระหว่างวัด โรงเรียน และหน่วยงานราชการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม (Putnam, 2000: 67) อย่างไรก็ตาม เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนบนยังขาดการจัดระบบการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม อีกทั้งการดำเนินกิจกรรมยังเผชิญกับปัญหาด้านงบประมาณ ความต่อเนื่องของโครงการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในระยะยาว (สุนทร, 2560: 98)

เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอน (คพชน.) เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์นักพัฒนาที่เชื่อมโยงเครือข่าย 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนประกอบไปด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา และจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีสถาบันโพธิยาลัยเป็นกอง

เลขานุการทำหน้าที่ประสานงานกับพระสงฆ์ในระดับพื้นที่ เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2540 จนกระทั่งปัจจุบัน รวมระยะเวลา 28 ปี การทำงานพัฒนาของพระสงฆ์นั้นไม่เพียงแต่ทำกิจกรรมกับชุมชน แต่ยังเป็นการชี้ให้เห็นว่าทางโลกกับทางธรรมไม่ได้แยกจากกัน ธรรมนั้นไม่ได้อยู่ที่วัด หรือจำกัดเฉพาะการจำศีลหลับตาสมาธิเท่านั้น แต่ยังสามารถปฏิบัติท่ามกลางทางโลกหรือใช้กิจกรรมทางโลกเป็นสื่อได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2546: 460)

อย่างไรก็ตาม การทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบนได้ผ่านกาลเวลาและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุค ตามสมัยกว่า 28 ปี แน่นอนว่าในอดีตสภาพปัญหาในชุมชนก็มีลักษณะต่างจากสภาพปัญหาในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการปฏิบัติ ปรับเปลี่ยน และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง องค์ความรู้เหล่านี้จึงมีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรศึกษา และนำรูปแบบการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์มายกระดับ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเล็งเห็นว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ยังเป็นประโยชน์ในการส่งต่อให้กับเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่ที่สนใจทำงานพัฒนาเพื่อดำรงและสืบทอดพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการทำงานพัฒนาชุมชนของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบน

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการดำเนินงานนี้

1. ศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น งานวิจัย หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการประชุม และเอกสารเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน แนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม และทฤษฎีทุนทางสังคม เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

ข้อมูลภาคสนาม

2. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผ่านกรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบน จำนวน 5 รูป ใน 4 พื้นที่ ประกอบไปด้วย จังหวัดเชียงใหม่ 2 รูป จังหวัดลำปางจำนวน 1 รูป จังหวัดน่านจำนวน 1 รูป และจังหวัดเชียงรายจำนวน 1 รูป โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาที่ได้รับการยอมรับ และมีความโดดเด่นในจังหวัดนั้น ๆ 2) เป็นพระสงฆ์ที่มีผลงานเป็นรูปธรรมโดยมีพระสงฆ์จากพื้นที่อื่นมาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง 3) มีระยะเวลาทำงานไม่น้อยกว่า 7 ปี เพื่อยืนยันการทำงานต่อเนื่องและมีเจตนาแน่วแน่ในการทำงานพัฒนาชุมชน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยดำเนินการ การจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นหลัก เช่น รูปแบบการทำงาน ปัจจัยที่เอื้ออำนวย อุปสรรค และแนวทางพัฒนา โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบเบื้องต้นและนำมาจัดเวทีนำเสนอผลการวิจัยจำนวน 1 ครั้ง เพื่อให้เครือข่ายได้ให้ข้อเสนอแนะและพัฒนารูปแบบการทำงานจนกลายเป็นโมเดลการพัฒนาที่เหมาะสมในเครือข่าย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่าเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาภาคเหนือ (คพชน.) เป็นการรวมกลุ่มจากพระสงฆ์นักพัฒนาที่ทำงานในระดับพื้นที่ โดยใช้หลักพุทธธรรมประยุกต์แก้ไขปัญหาในชุมชน ซึ่งในการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนามีฐานคิดสำคัญที่มองว่า พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ชุมชน นอกจากนี้ยังตระหนักว่า พระสงฆ์แม้บวชมาแล้วก็เป็นลูกหลานชาวบ้าน ดังนั้นหากชาวบ้านในชุมชนเดือดร้อนพระสงฆ์ที่เป็นลูกหลานก็ไม่สามารถเพิกเฉยได้ จึงกลายเป็นพระสงฆ์ที่เอาทั้งธรรมาธรรมและการเป็นกลไกแก้ไขปัญหาชุมชนเมื่อเข้ามาทำงานพัฒนาแล้วพบว่า การทำงานเชิงเดี่ยวหรือต่างคนต่างทำนั้นไม่อาจแก้ไขปัญหาในชุมชนที่มีความซับซ้อน ต้องอาศัยการรวมกลุ่มในลักษณะของเครือข่ายทำงาน การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนานั้น กล่าวได้ว่าเป็นระบบความสัมพันธ์แนวราบ ระหว่างคนกับคน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับกลุ่ม หรือความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม เพื่อประโยชน์ในการทำงานทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

1) แบ่งปันทรัพยากรระหว่างเครือข่าย ซึ่งบางพื้นที่มีจำนวนมาก ขณะที่บางพื้นที่มีน้อย ซึ่งทรัพยากรนั้นหมายรวมถึงตั้งแต่ งบประมาณ ทรัพยากรบุคคล ซึ่งกระบวนการ

นี้จะทำให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง

2) แสดงถึงพลังผลักดันแก้ไขปัญหาเชิงนโยบาย เพราะปัญหาบางอย่างต้องอาศัยการทำงานเป็นเครือข่าย เช่น การที่เครือข่ายพระสงฆ์ออกคำแถลงการณ์ขอให้รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ใช้ความรุนแรงต่อชาวบ้านที่ชุมนุมประท้วงหน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2540

3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพการทำงานของพระสงฆ์ในแต่ละพื้นที่ ให้มีทักษะ กระบวนการทำงานแก้ไขปัญหาในชุมชน เช่น มีเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง มีพื้นที่แบ่งปันความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ เป็นต้น

4) หนุนเสริมให้กำลังใจระหว่างกันและกัน ซึ่งการทำงานพัฒนาในยุคแรกๆ พระสงฆ์ยังไม่ได้รับการสนับสนุน และยอมรับจากชาวบ้าน มีทั้งเห็นด้วย และไม่เห็น เฝซิชญกับอุปสรรคต่าง ๆ ดังนั้นต้องอาศัยการหนุนเสริมด้านกำลังใจระหว่างเครือข่ายควบคู่กันไป หรือการเข้าไปช่วยเหลือในบางกิจกรรมที่ต้องอาศัยบุคลากรจำนวนมาก

การวิเคราะห์กระบวนการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ นั้น พบว่า มีกระบวนการทำงานทั้งหมด 4 ขั้นตอน

ขั้นที่หนึ่ง พระสงฆ์นักพัฒนาจะมีการวิเคราะห์ปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ เป็นการทำความเข้าใจกับปัญหาที่ชุมชนโดนรุมเร้า ไม่ว่าจะเป็นปัญหาภายนอกหรือปัญหาภายใน เป็นขั้นการแยกแยะว่า ชุมชนกำลังมีปัญหาในเรื่องใดบ้าง และค้นหาสาเหตุของปัญหาว่ามาจากอะไร โดยใช้หลักธรรมอริยสัจ 4 ประกอบไปด้วย ทุกข์ การทำความเข้าใจกับทุกข์ที่เจอว่า เป็นทุกข์แท้หรือทุกข์เทียม ต่อมาคือ สมุทัย และต้องรู้ว่าปัญหาที่เจอนั้นมาจากอะไร? มีเหตุปัจจัยอะไรมาเกี่ยวข้องบ้าง นิโรธ คือมองเป้าหมายให้ชัดเจนทั้งระยะสั้นและระยะยาว มรรค คือ หนทางที่เราจะแก้ปัญหานั้นมีวิธีใดบ้าง

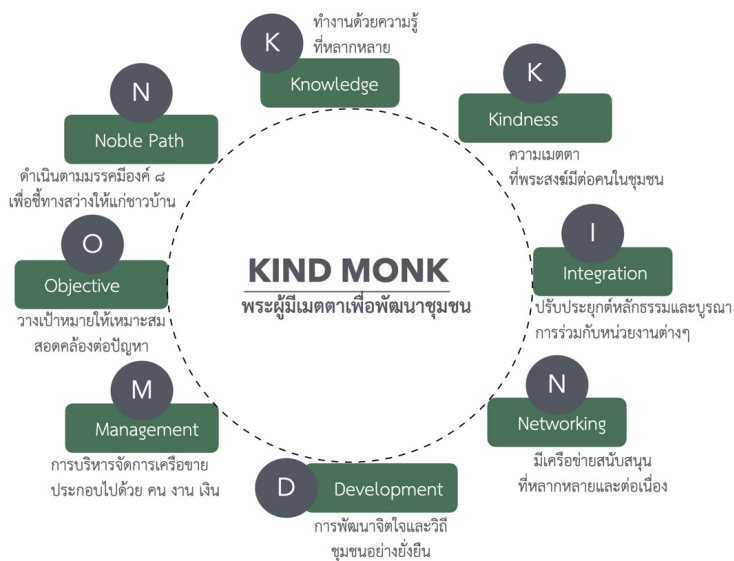
ขั้นที่สอง คือการวางแผนการทำงาน เป็นขั้นที่มีความสำคัญ เพราะก่อนที่จะเริ่มทำงานนั้น ต้องมีแผนงานที่รัดกุมและชัดเจน ภายใต้การมีส่วนร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ส่วนหนึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ชาวบ้านรับรู้ปัญหาและช่วยกันแก้ไข ตลอดถึงแบ่งบทบาทการทำงาน โดยเน้นการให้ชุมชนมีส่วนร่วมคิด ลงมือทำ เพื่อการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน

ขั้นที่สาม เป็นขั้นการลงมือทำ ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ เพื่อแก้ไขปัญหาดำเนินเวลาที่กำหนด ในขั้นนี้พระสงฆ์นักพัฒนาจะมีบทบาทสูงเพราะเป็นช่วงที่ต้องระดมชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องมาทำงานร่วมกัน โดยแจ้งให้ชาวบ้านในชุมชนรับทราบ ผ่านการ

ทำบุญในวันพระ วันศีล ผ่านหอกระจายข่าว หรือเป็นที่รับรู้ตรงกันภายในชุมชน เพราะมีการทำเป็นปกติอยู่แล้ว ก่อนวันกิจกรรมก็จะมีการประชุมเตรียมความพร้อมเพื่อเช็คความพร้อมในแต่ละด้าน

ขั้นที่สี่ ประเมินผลการทำกิจกรรมว่าสิ่งที่ได้ทำนั้น สร้างการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดผลลัพธ์ในแง่มุมใดบ้าง ตลอดถึงเป็นการทบทวนกิจกรรมเป็นระยะ ในการประเมินนั้นอาจจะไม่ใช่เป็นการประเมินแบบนักวิชาการหรือนักพัฒนาทั่วไป พระสงฆ์นักพัฒนาใช้การประเมินแบบง่าย ๆ เป็นการสรุปผล รับฟังเสียงสะท้อนจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น การใช้เวทีสรุปผลภายในคณะทำงาน โดยมีเจตนาให้แต่ละคนได้สะท้อนการทำงาน การใช้แบบสอบถามเพื่อให้ผู้เข้าร่วมตอบแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน หรือการเข้าไปพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรตัวอย่างในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบน ที่มีบริบทแตกต่างกัน จนนำมาสู่การพัฒนาโมเดลการทำงานชื่อว่า “Kind Monk Model” พระสงฆ์ผู้มีเมตตาเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นโมเดลการทำงานที่จะทำให้เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนามีความเข้มแข็ง ทำงานท่ามกลางสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงประสานงาน พัฒนาความรู้ทางธรรมและความรู้สมัยใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 Kind Monk Model

ในการพัฒนารูปแบบ Kind Monk Model นั้น เป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษา ถอดบทเรียนพระสงฆ์นักพัฒนาจำนวน 5 รูป และนำมาจัดเวทีคืนข้อมูลให้เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน 1 ครั้ง เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนารูปแบบตามผลการวิจัยนี้

อภิปรายผล

จากการศึกษา รูปแบบการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบน สอดคล้องกับ แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital Theory) ของ Putnam (2000) ซึ่งเน้นความสำคัญของเครือข่ายทางสังคมในการสร้างทุนทางสังคมให้เกิดความร่วมมือและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน พระสงฆ์นักพัฒนาในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยทำงานผ่านกลไกเครือข่ายที่ประกอบด้วยพระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ ที่มีแนวทางเดียวกัน และเชื่อมโยงกับภาคประชาสังคม หน่วยงานรัฐ และองค์กรสนับสนุนอื่น ๆ ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานสามารถขยายขอบเขตและสร้างผลกระทบที่กว้างขึ้น

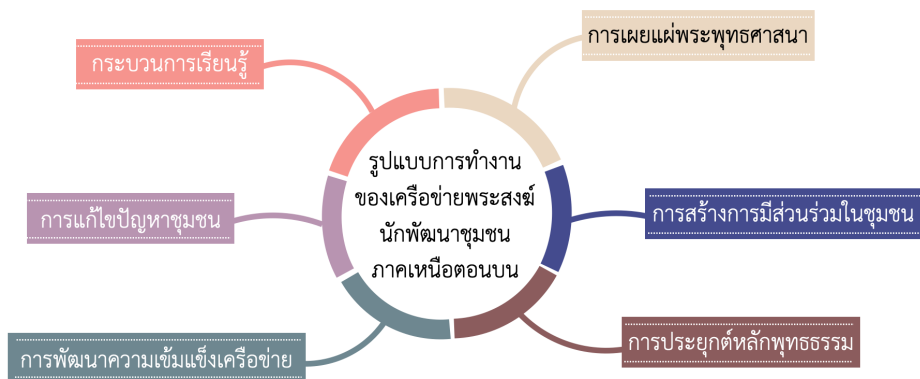
เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนายังสอดคล้องกับ แนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory development) ของ Chambers (1997) ซึ่งเน้นให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา พระสงฆ์ไม่ได้ทำงานโดยลำพัง แต่เปิดโอกาสให้ชาวบ้าน เยาวชน และองค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน ซึ่งช่วยให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและทำให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืน

นอกจากนี้ งานวิจัยยังพบว่า แนวคิดพุทธธรรมเพื่อการพัฒนา ที่อ้างอิงโดย พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) (2555) ได้รับการประยุกต์ใช้โดยพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ พระสงฆ์ได้นำหลักศีล สมาธิ ปัญญามาประยุกต์ใช้ในการทำงานกับชุมชน โดยเฉพาะการสร้างศรัทธา ให้ปัญญา และพาปฏิบัติ ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้เยาวชนและชาวบ้านเกิดจิตสำนึกในการพัฒนาตนเองและสังคม ความเชื่อมโยงระหว่างรูปแบบการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนากับแนวคิดทางวิชาการ

องค์ความรู้จากงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นพบความรู้ด้านรูปแบบการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบน ซึ่งมีรูปแบบสำคัญในการทำงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการทำกิจกรรมแก้ไขปัญหาในชุมชนด้านต่าง ๆ ไปพร้อมกัน โดยมี

หัวใจสำคัญในการทำงานก็คือการประยุกต์หลักธรรมในการทำงานพัฒนาชุมชน เพราะการทำงานพัฒนาในรูปแบบของพระสงฆ์นั้น แตกต่างจากนักพัฒนาทั่วไป ที่ทำงานพัฒนาตามกระแสหลัก แต่พระสงฆ์นักพัฒนามีความโดดเด่นในเรื่องการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สาเหตุที่มีการประยุกต์หลักธรรมนั้นก็เพราะว่า การจะทำให้ชาวบ้านเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านกำลังเผชิญอยู่ อย่างไรก็ตาม การประยุกต์หลักธรรมนั้นพระสงฆ์นักพัฒนาจะต้องศึกษาให้เข้าใจและนำมาอธิบายในรูปแบบที่ทันสมัย ในบริบทของแต่ละชุมชน เพราะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลีจะยากต่อการเข้าถึงสำหรับประชาชนซึ่งการทำงานพัฒนามีรูปแบบสำคัญได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติการ การสรุปบทเรียน และนำมาอธิบายเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ โดยคนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมทุกกระบวนการ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุป

รูปแบบการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือตอนบน ถือว่าเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ชาวบ้านในชุมชนเผชิญความท้าทายใหม่ๆ และมีความซับซ้อน โดยพระสงฆ์ถือว่าเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดชุมชนมากกว่าหน่วยงานอื่น ดังนั้นพระสงฆ์จึงรับรู้และเข้าใจปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ โดยการทำงานพระ

สงฆ์เป็นทั้งผู้ประสานงานและดำเนินกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ซึ่งมีหลักสำคัญคือ การประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน มีการทำงานเป็นขั้นตอน มีความเชื่อมโยง และปรับตัวต่อสถานการณ์ปัญหาปัจจุบันได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามการทำงานพัฒนาของพระสงฆ์ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเพิ่มทักษะ องค์ความรู้ใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง โดยผู้วิจัยได้เสนอ Kind Monk Model เพื่อให้เครือข่ายพระสงฆ์ทำงานอย่างเป็นระบบ เกิดความยั่งยืน และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาชุมชนปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่ หรือหลักสูตรฝึกอบรมพระสงฆ์ด้านการพัฒนาชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน
2. การยกระดับให้เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้โดยมีกลไกกลางในการทำหน้าที่ออกแบบ และสร้างเงื่อนไขให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในเครือข่ายพระสงฆ์
3. การถอดองค์ความรู้พระสงฆ์ต้นแบบและนำไปขยายผล และสร้างแรงบันดาลใจให้กับพระสงฆ์นักพัฒนารุ่นใหม่

บรรณานุกรม

- ณัฐวุฒิ, ศ. (2561). **บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พัฒนาสังคม.
- ป.อ. ปยุตโต. (2542). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (2555). **พุทธศาสนาเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- สุรัชย์, น. (2562). **การศึกษาบทบาทพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนในภาคเหนือของไทย**. ลำปาง: สถาบันการจัดการชุมชน.
- สุนทร, ว. (2560). **การขับเคลื่อนพลังพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาเยาวชน**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Chambers, R. (1997). **Whose Reality Counts? Putting the First Last**. London: Intermediate Technology Publications.
- Narayan, D., & Cassidy, M. F. (2001). **A Dimensional Approach to Measuring**

Social Capital: Development and Validation of a Social Capital Inventory. **Current Sociology**. 49(2), 59-102.

Putnam, R. D. (2000). **Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community**. New York: Simon & Schuster.

Thanissaro, B. (2012). **Buddhist Monastic Code Vol. II: The Khandhaka Rules Translated and Explained**. U.S.A. : Metta Forest Monastery.